

ชื่อเรื่อง การศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งในการจัดการพื้นที่ป่า : กรณีศึกษา
ป่าสงวนแห่งชาติป่าแก้งกะอาม อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

ผู้วิจัย นายวิทยา ปัญญา นายวิชาญ ปัญญา ศศ.ม. (สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา)

กรรมการที่ปรึกษา อาจารย์ ณฤมล อินทร์ประสิทธิ์ ประธานกรรมการ
ดร. รังสรรค์ ถึงเหลือ กรรมการ
อาจารย์ ศศิธร ทองชัย กรรมการ

สถาบันราชภัฏมหาสารคาม พ.ศ. 2546

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหา สาเหตุของปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งในการจัดการพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแก้งกะอาม อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาข้อขัดแย้งในการจัดการพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแก้งกะอาม อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของรัฐ จำนวน 10 คน ราษฎรกลุ่มสมัชชาคนจนที่อาศัยอยู่ในบ้านดงบัง ตำบลมหาไชย และอยู่ในบ้านแก้งกะอาม ตำบลผาเสวย จำนวน 8 คน และราษฎรที่ไม่ใช่กลุ่มสมัชชาคนจนที่อาศัยอยู่ในบ้านดงบังและบ้านแก้งกะอาม ตำบลผาเสวย จำนวน 9 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์และการสังเกต

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพปัญหาข้อขัดแย้งในการจัดการพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแก้งกะอาม ปรากฏขึ้นในปี พ.ศ. 2525 เมื่อมีพระราชกฤษฎีกาประกาศเปลี่ยนแปลงแนวเขตอุทยานแห่งชาติ ภูพานทับซ้อนกับป่าสงวนแห่งชาติป่าแก้งกะอาม ทำให้ที่ดินที่ราษฎรทำกินอยู่แต่เดิมทับซ้อนอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าแก้งกะอาม ราษฎรที่เดือดร้อนซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มสมัชชาคนจน และกลุ่มราษฎรในพื้นที่บ้านดงบัง ตำบลมหาไชย บ้านแก้งกะอาม และบ้านขมิ้น ตำบลผาเสวย จึงเรียกร้องสิทธิทำกินโดยใช้วิธีการทั้งการยื่นเรื่องผ่านหน่วยงานภาครัฐ การชุมนุมเรียกร้อง และการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่า โดยทั้งสองกลุ่มต่างก็อ้างความไม่พอใจในวิธีการเรียกร้องของอีกกลุ่ม ทำให้ภาครัฐเข้าจับกุมราษฎรที่บุกรุก โดยได้อ้างว่ามี

เนื้อที่ถูกรุกทั้งหมด 452 ไร่ นอกจากนั้นภาครัฐโดยกรมป่าไม้ยังดำเนินการยุติปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่านั้น โดยตั้งกองอำนวย-การร่วมป้องกันการบุกรุกพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูพาน ท้องที่อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ขึ้นมา ให้ดำเนินการกิจหลักคั่นราษฎรทั้งสองกลุ่มให้ออกไปจากพื้นที่ พร้อมกับดำเนินคดีกับกลุ่มราษฎรผู้กระทำผิด โดยได้แจ้งความดำเนินคดีต่อชาวบ้านทั้ง 77 ราย โดยมีหัวหน้าอุทยานแห่งชาติภูพานเป็นผู้ร้องทุกข์กล่าวโทษ นอกจากนี้ยังได้ระบุจำนวนพื้นที่ที่เสียหายพร้อมคิดค่าเสียหาย ทำให้ชาวบ้านบ้านแก้งกะอามและบ้านดงบัง ยื่นหนังสือถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรฯ เพื่อให้ รัฐบาลช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยเร่งด่วน นอกจากนั้นตัวแทน ชาวบ้านบ้านแก้งกะอามได้ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาอีกทางหนึ่งด้วย ต่อมาในสมัยรัฐบาลที่มี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีมติเมื่อวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2544 ให้ใช้นโยบายการแก้ไขปัญหาสมัชชาคนจนร่วมกัน โดยมีสาระสำคัญคือ “ให้กลับเข้าไปทำกินที่ดินเดิมจนกว่าจะแก้ไขปัญหาแล้วเสร็จ และให้ยุติการข่มขู่คุกคาม การจับกุมคุมขังทุกกรณี” แต่การดำเนินการแก้ไขปัญหาของภาครัฐที่เกี่ยวข้องยังไม่มี ความคืบหน้า ปัจจุบันคดีกรณีปัญหาการบุกรุกป่าสงวนแห่งชาติป่าแก้งกะอามยังอยู่ในชั้นศาล ในขณะที่ชาวบ้านบ้านแก้งกะอาม ตำบลผาเสวย และชาวบ้านบ้านดงบัง ตำบลมหาไชย ยังมีปัญหาในสิทธิทำกินในพื้นที่ป่าอยู่เช่นเดิม

2. สาเหตุของปัญหาข้อขัดแย้งในการจัดการพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแก้งกะอาม มีดังนี้ 1) การรวมศูนย์การจัดการป่าไว้ที่ส่วนกลาง 2) การใช้อำนาจรัฐในการจัดการป่า 3) การรับรู้และทัศนคติของเจ้าหน้าที่ต่อประชาชนและการใช้ป่าของประชาชน 4) ความจริงใจ และความจริงใจ ต่อประชาชนในการแก้ไขปัญหา 5) ความรู้และทักษะของเจ้าหน้าที่รัฐในการทำงานร่วมกับประชาชน 6) กฎหมาย นโยบายและการบริหารเพื่อสนับสนุนการจัดการป่า และ 7) ความเห็นแก่ตัวและความไม่รับผิดชอบของกลุ่มประชาชนและกลุ่มองค์กรประชาชนบางกลุ่ม

3. แนวทางการแก้ไขข้อขัดแย้งในการจัดการพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าแก้งกะอามที่ผู้วิจัยนำเสนอ มีดังนี้ 1) ภาครัฐควรหันมาวางกฎหมายใหม่ในลักษณะบูรณาการ เพื่อให้สามารถปลูกจิตสำนึก และสร้างแรงจูงใจทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ป่าในทุกขั้นตอน 2) รัฐบาลควรมีมาตรการกำหนดให้ชาวบ้านที่อยู่อาศัยมาก่อนการประกาศเป็นเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์มีสิทธิทำกินได้ และจัดสรรที่ดินให้กับชาวบ้านที่เดือดร้อน และ 3) รัฐบาลควรเร่งให้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติป่าชุมชนเพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ได้มีสิทธิอันชอบธรรมในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ

พื้นที่ป่าและการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าได้ และควรกำหนดให้มีป่าชุมชนในป่าอนุรักษ์ได้ โดย
คำนึงถึงความเหมาะสมและศักยภาพของพื้นที่เป็นหลัก

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
Rajabhat Mahasarakham University

Title : A Study of Conflict Resolution Methods in Forestland Management : A Case Study of Kang Ka-am National Reserved Forest, Somdet District , Kalasin Province

Author : Mr. Wittaya Panchamart **Degree** : M.A. (Social Sciences for Development)

Advisors : Ms. Narumol Inprasitha, Chairperson

Dr. Rungsan Singhalert, Committee

Ms. Sasithorn Thongchai, Committee

Rajabhat Institute Maha Sarakham, 2003

ABSTRACT

The objective of this research was to explore conflicts, causes of conflicts and conflict resolution methods in forestland management of Kang Ka-am National Reserved Forest, Somdet District, Kalasin Province. The chief informants were the stakeholders in the conflicts in forestland management of Kang Ka-am National Reserved Forest, Somdet District, Kalasin Province, who were divided into three groups, namely, 10 Government officials, 8 members from the Group of the Poor living in Dong Bang Village, Maha Chai District and Kang Ka-am Village, Pha Sawoei District, and 9 villagers who were non-members of the Group of the Poor from Dong Bang Village, Mahachai District and Kang Ka-am Village, Pha Sawoei District. The data were collected by means of interviews and observation.

The major findings were as follows:

1. **The problems and conflicts in the forestland management of Kang Ka-am National Reserved Forest, Somdet District, Kalasin Province** occurred in 1982 when, according to the Royal Decree, the boundary of Phu Phan National Park was changed and extended to cover some parts of Kang Ka-am National Reserved Forest, resulting in the change of the land position of the villagers who originally lived in Phu Phan National Park being

overtaken by Kang Ka-am National Reserved Forest. The villagers who were affected by the problems comprised 2 groups- members of the Group of the Poor and those from Dong Bang Village, Maha Chai District and Kang Ka-am Village and Khamin Village, Pha Sawoei District. Thus they claimed for their rights on the land by different means including submitting letters to the Government sectors, rallies, and forest encroachment. The two groups expressed dissatisfaction over each other's resolution methods. The forest encroachers were subsequently arrested by the officials who claimed that 452 rai of land were encroached. Besides, the Forest Department made a further attempt to solve the land encroachment problem by setting up a Collaborative Center for the Encroachment Prevention of Phu Phan National Park in Somdet District, Kalasin Province. The objective was to push the encroachers out of the land and filed against them. The Head of Phu Phan National Park filed against 77 villagers, indicated the land areas being encroached as well as claimed for the damage costs. Consequencely, the villagers of Kang Ka-am and Dong Bang Villages submitted complaints to His Majesty the King and the Minister of the Ministry of Agriculture and Cooperatives asking for urgent resolutions. On April 3, 2001, the Cabinet headed by Prime Minister Thaksin Shinawatra had a resolution as to apply the same policy in solving the conflicts as the one used for the Group of the Poor. The main contents stated " The villagers must return and stay in the original land until the conflicts were resolved ; they must stop the acts of threatening and imprisoning in every case." So far the conflict resolutions carried out by the Government sectors have not yet been advanced. The case on the encroachment on Kang Ka-am National Reserved Forest is pending in court and the villagers from Kang Ka-am Village, Pha Sawoei District and Dong Bang Village, Maha Chai District still have the conflicts on the rights of land.

2. The causes of the conflicts in the forestland management of Kang Ka-am National Reserved Forest were concluded as follows :1) the centralization of forest management, 2) adopting State authorities in forest management, 3) perception and attitudes of the Government officials on the villagers and their use of forests, 4) seriousness and sincerity to the villagers regarding conflict resolutions, 5) knowledge and skills of the Government officials in working cooperatively with the villagers , 6) law, policy and

administration to support forest management, and 7) selfishness and irresponsibility of some groups of villagers and people's organizations.

3. **The conflict resolution methods in the forestland management of Kang Ka-am National Reserved Forest** were recommended as follows: 1) The Government sectors should draft a new law which is integrative in order to instill consciousness and create motivations for individual, family, community and national levels; 2) The Government should allow the villagers who stayed on the land prior to the announcement of Kang Ka-am National Reserved Forest Law and provide land for the villagers affected by the law; and 3) The Government should speed up an announcement of Community Forest Act so that the villagers are eligible for participating in forestland management and making use of the forest land. It was also suggested to have community forests inside reserved forests with regards especially to appropriateness and potentials of the land.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University